

Latgališu woceleite

Latgali var tikai mīlēt

Palikt Latgalē. Arī atbraukt, lai paliktu Latgalē

Egita Terēze Jonāne

Latgale šobrīd ir diskusiju, pētījumu, drošības pasākumu centrs, ap kuru riņķo ministri, žurnālisti, pētnieki. “Latgališu woceleite” šoreiz sarunājās ar Latgales cilvēkiem, kāpēc ir svarīgi palikt Latgalē un kāpēc Latgale kļūst par mājām tiem, kuri atbrauc uz Latgali studēt vai strādāt. Raksta varoņi ir Upmalas pagasta biedrības “Jaunvide” vadītāja, karjeras konsultante, dzejniece Dagneja Dudarjonoka un Daugavpils teātra režisors un aktieris, Līksnas pagasta teātra “Maska” mākslinieciskais vadītājs Māris Korsiets.

Dagneja Dudarjonoka: “Dzeivōsim i strōdōsim. Sovā vītā”

Dagneja Dudarjonoka organizē radušos darbnēcys i pīsadola jamōs poša.

Dagneja Dudarjonoka, pabeiguse studejis Rēzeknis Augstskolā i Daugovpilis Universitatē, palyka Latgolā, tagad sovā dzymtajā pusē dzeivoj ar saimi, voda bīdreibu «Jaunvide», reikoj pasōcīņus i ir karjerys konsultante.

Vaicōta, kamdeļ atsagrīze dzymtajā pusē, Dagneja atsamīnēja par studejom Daugovpilis Universitatē, tur ari drupeiti lasejuse lekcejis, beja karjerys konsultante Nūdarbynōteibys valsts agenturā. Bet tod beja sajiuta, ka Daugovpilī tys, kas beja jōdora, ir izdareits, i atbrauce iz dzymtū pusi – tūreiz veļ Vōrkovys nūvodā.

«**Asu dzymtajā vītā ar dūmu, ka varātu koč kū izdareit ari tai vītai i tōs vītys cylvākim. Asu vairōk sabīdreibys cylvāks, deļtuo maņ gri-bīs dareit tū, kas der kūpīnai.**

Vairōkus godus Vōrkovys nūvodā beja runa, ka vajadzātu izveidōt bīdreibu, i tod mes, dūmubīdru grupa, sasajēmē i izveidovom bīdreibu. Tagad myusu bīdreibai ir pīci godi i aiz mugury vairōki projekti, daudzi pasōkumi, tī apvīnoj vītējys cylvākus. Tai mes vairōk voi mozōk pa bīdreibu kužynojomīs. Vacvōrkovā ir izveidōts Kūpīnu resursu centrs, kur kotrys, kurs gryb, var koč kū dareit (pyrms goda mes tur reikovom daudz dažaidu darbnēicu), i Vecvītolu parks, kur nūteik dažaidys aktivitatis. Mōksla nav koč kū izveidōt, mōksla ir koč kū dareit jiedzeigi,» pastōsteja Dagneja.

Dagneja uzskota, ka vajag gribēt dorbōtīs, i tod vyss nū-tiks ari tepat Latgolā, turklōt tū dareit dzymtajā vītā i daudz vīglōk, deļtam ka tu pazeisti kotru cylvāku, zini, kai jū sauc. Šudiņ vairs nastrōdoj tys, ka tu izliksi afišu, šudiņ aizsyuti eisziņu voi izveidoj telefonā grupu *WhatsApp*, i vysy i klōt. Jōjiut vītējōs kūpīnys atmosfera, kū kūpīna gryb, saceja Dag-neja, papyldynojūt ar stōstu, ka Princešu balleite mozajim bārnim (beja lela atsauceiba) parōdeja breivu nišu – bārnū pasōkumi, kuri pošvaldeibōs nūteik ratai.

Dagneja ir pōrlīcynōta: «Cylvākam ir kū dareit ari Latgolā, tikai navaļstyskajā sektorā jebšu bīdreibōs šudiņ breivō laika tryukums i dorbs profesejā voi pi sātys ir leli izaicynōjumi. Bet ari tū var samenedžēt tai, ka īspiesi vysu. Myusu bīdreibā ir taidi poši izaicynōjumi, deļtam mes varātu byut breivō laika pavadeišonys klubs, navys bīdreiba. Bet nūsaukumam nav nūzeimis. Mes atrūnam naudu i dorom poši navys pro-som pošvaldeibai. Poši varam izdareit ļūti daudz. Myusūs ir lela lokalpatriotisma deva, i tū mēs asom īlykuši par vīnu nu svareigim bīdreibys bolstim. Byut pošam lokalpatriotam i šū lokalpatriotismu mūdbynōt cytūs.

«**Kotram cylvākam ir svareiga sova vīta. Jō-saprūt – ja cylvāks napaliks dzymtajā jeb sovā vītā, tod tei vīta paliks tukša. Es na-grybu, lai Latgola, muna vīta Vōrkovys pusē palyktu tukša. Deļtam sovā vītā es dzeivoju i doru. Ir projekti, ir idejis jaunim projektim. Dzeivōsim i strōdōsim. Sovā vītā.**

Māris Korsiets: “Esmu kļuvis savējais”

Māris Korsiets ar sievu Eviju ir no Sēlijas, bet šodien abi Latgalē dzīvo, strādā un lolo divas meitas – Elzu un Anci.

«**Pateicoties ģimenei, pateicoties Daugavpils teātrim, pateicoties līksniešiem, pateicoties draugiem, arī es esmu iesakņojies Latgalē. Var teikt tā – atbraucu, ieraudzīju un paliku Latgalē. Ja kāds teic, ka Latgalē ir slikti dzī-vot, tad aicinu – atbrauc uz Latgali uz ilgāku laiku, un šīs negatīvās domas pazudīs. Teikšu godīgi – cilvēkam, kurš dara, rosās, kustas, dzīve Latgalē ir interesantāka nekā Rīgā.**

Esmu sēlis. Atceros, ka kaut kad (tā varēja būt 10. klase) skolu jaunatnes Dziesmu svētkos mums blakus deĶoja deĶu kolektīvs no Latgales, un deĶotāji runāja latgaliski. Tajā reizē man latgaliešu valoda šķita ļoti smieklīga, tāpēc mēs ar skolasbiedriem smējāmies. Kaut gan vecmammās, kura dzīvoja Sēlijā pie Dunavas, valodā ir nedaudz arī tas latga-liskais. Kad bērībā aizbraucu pie viņas, es daudz ko ne-sapratu, jo daži vārdi bija latgaliski.

Vēlāk es stājos sporta skolotāja izglītības programmā Rīgā, un Rīgā mani uzņēma par naudu, taču beigu beigās ie-stājos aktieru kursā Daugavpilī. Kad atbraucu iesniegt doku-mentus, Daugavpilī biju tikai trešo reizi (brālis jau studēja, un divas iepriekšējās reizes biju braucis pie viņa ciemos). Toreiz Latgales kultūra un latgaliešu valoda man bija nepazīstama.

Taču man paveicās, ka Daugavpilī studēju kopā ar Māri Suseju. Viņš ir īsts latgalietis. Pateicoties Mārim, es vairāk sadzirdēju latgaliešu valodu. Viņš runāja latgaliski biežāk nekā latviski, arī es pats lūdzu, lai viņš runā latgaliski. Māris bija mans pirmais latgaliešu valodas skolotājs, un man ļoti iepatikās latgaliešu valoda. Kad sāku strādāt Daugavpils teātrī, mēs pamazām sākām iestudēt izrādes latgaliešu va-lodā. Piemēram, izrādē «Kleperņiku pogosta zvaigzne» Artūrs Uškāns bija mūsu latgaliešu valodas konsultants, arī Artūrs ir pamatīgs latgalietis.

Pamazām, pamazām arī es pats sāku puslīdz normāli runāt latgaliski. Visi zina, ka aktieri vada dažādus pasāku-mus, un es sapratu, ka Rīgā un apkārt Rīgai cilvēkiem patīk, ka es runāju latgaliešu valodā, un arī pēc pasākuma atrodas vēl četri pieci latgalieši, kuri grib parunāt latgaliski. Sapratu, ka latgaliešu valoda noder visur.

Latgaliešu valodā ir tās izrādes, kuras iestudējam kopā ar Līksnas pagasta teātra «Maska» kolektīvu. Gribu uzlielt Līksnas cilvēkus par to, ka viņi runā latgaliski, ka viņi ir lieli Līksnas un Latgales patrioti. Es gribētu, lai latgaliešu valodas pamatus mācītu Latgales skolās. Ikdienā redzu, ka viena daļa jauniešu diemžēl vairs nerunā latgaliski, lai gan tas ir forši, ka tu proti runāt latgaliski. Pēc latgaliešu seriāla «Fati» man pārmeta, ka latgaliski runāju ar akcentu. Kā jau teicu, esmu sēlis, mana latgaliešu valoda nav pareiza, bet es jopro-jām mācos runāt latgaliešu valodā. Visu vasaru dzīvoju laukos Līksnā, kur uzturos latgaliešu vidē, kur ar kaimiņiem runāju tikai latgaliski, un, kad atgriezos septembrī Daugavpilī, tad sajūtos tā, it kā zinātu tikai latgaliski, pārējās valodas ir pie-mirsušās.

Man ir prieks par to, ka Daugavpils teātrī katru sezonu ir vismaz viena izrāde latgaliešu valodā, turklāt mums ir ie-studētas arī bērnu izrādes latgaliski. Pirmā bija «Mazā Ra-ganiņa», tur latviešu un latgaliešu valoda bija puse uz pusi, tomēr bērni, izejot no teātra, runāja «paldis» un «lyudzu», tātd iemācījām viņiem šos divus vārdus. Tagad ir «Sprīdītis» latgaliski, šo lugu iestudēju pēc Daugavpils teātra direk-tora Oļega Šapošņikova ierosinājuma. Mēs nošāvām divus zaķus – ja arī bērns nesaprot latgaliešu valodu, viņš zina, kas tur notiek. Šī luga ir vēl viena iespēja dzirdēt un mācīties latgaliešu valodu.

«**Man gribētos, lai Rīgā cilvēki par Latgali runātu, domātu nevis stereotipu šablonos, bet par reālām lietām, notikumiem, cilvēkiem. Latga-lieši nav lielie šmakovkas dzērāji, latgalieši nav degradējušies, latgalieši nav nabadzīgi... Kāpēc visu laiku Rīgā dažādos līmeņos runā, ka Latgalē viss ir slikti. Latgalē taču ir uzņē-mēji, kas silda ekonomiku, Latgalē ir zem-nieki, kas apstrādā zemi, Latgalē skolo bērnus, Latgalē spēlē teātri, Latgalē dzied un deĶo...**

Ja mēs ar «Maskas» aktieriem esam ceļā, tad uzdzie-dam vai dzenam jokus tikai latgaliski. Ja svinam dzimša-nas dienas, tad cienasts ir sarūpēts gandrīz tāds pats kā kāzās, un tie lielākoties ir latgaliešu mājas gardumi. Ja kurzemnieks vai vidzemnieks piedalās kāzās Latgalē vai atbrauc atpūsties, viņš negrib braukt projām, jo latgalieši ir vissirsnīgākie, vispriecīgākie ļaudis uz šīs zemeslodes. Un tas, kurš atbrauc un paliek Latgalē, viņš kļūst tikpat at-vērts, darbīgs, sirsnīgs kā latgalietis, viņš kļūst «čomīgs», savējais. Filmējot «Fati» otro sezonu, cilvēki, kas piedalās masu skatos, nāca man klāt un runājās tā, it kā mēs būtu pazīstami jau desmit gadus. Man jau šķiet, ka arī es esmu kļuvis «čomīgs». Esmu kļuvis savējais.»

Šis projekts tiek realizēts ar Valsts kultūrkapitāla fonda mērķprogrammas "Latviešu vēsturisko zemju attīstības programma" finansiālu atbalstu